

DRŽAVNI KVALIFIKACIJSKI OKVIR – BOSNA I HERCEGOVINA

Sadržaj izvještaja je isključiva odgovornost ETF-a i ne odražava nužno stavove institucija EU.

© Evropska fondacija za obuku, 2025.

Reprodukcija je dozvoljena, pod uslovom da se navede izvor.

1. UVOD

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je Osnove kvalifikacijskog okvira (BQF) 2011. godine.

BQF ima osam nivoa i otvoren je za sve vrste i nivoe kvalifikacija.

Ministarstvo civilnih poslova (MoCA) koordinira razvoj i implementaciju okvira kvalifikacija u saradnji s raznim podržavanim vlastima u zemlji.

Bosna i Hercegovina učestvuje u procesu EQF-a kao članica Savjetodavne grupe EQF-a i članica je Bolonjskog procesa u visokom obrazovanju. Još se nije pozvala na Evropski kvalifikacijski okvir, niti se samocertificirala prema Kvalifikacijskom okviru za evropski visokoškolski prostor (QF-EHEA), opće poznatom kao Bolonjski okvir.

Iako je Bosna i Hercegovina razvila standarde i neke nastavne planove i programe zasnovane na rezultatima, razvoj kvalifikacija i uključivanje kvalifikacija u okvir odvija se sporo. Planirani sistem za validaciju neformalnog i informalnog učenja (VNFIL) nije operativan.

BQF je u fazi aktivacije.

2. NACIONALNI KONTEKST

2.1 Kontekst politike

Bosna i Hercegovina je 2022. godine postala kandidatkinja za članstvo u Evropskoj uniji (EU). Ekonomske, političke, reforme tržišta rada i obrazovanja u Bosni i Hercegovini pogođene su složenošću procesa donošenja odluka, što usporava napredak u reformama.

Država se sastoji od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine, koja sadrži 10 kantona sa svojim autonomnim administracijama, i Republike Srpske, plus treće, odvojene administrativne jedinice, Distrikta Brčko. Na državnom nivou postoji Vijeće ministara i predsjedništvo koje se rotira između tri glavne zajednice. Stanovničke grupe su Bošnjaci, koji čine 50,1% stanovništva; Hrvati, koji čine 15,4%; i Srbi, sa 30,8%, te Ostali, sa 3,7%.

U 2023. godini, stanovništvo Bosne i Hercegovine procijenjeno je na 3,21 milion, što je manje od 3,23 miliona prethodne godine.¹ Zemlja se suočava sa značajnim socio-ekonomskim izazovima zbog smanjenja radne snage, emigracije mladih i pada broja stanovnika. Uprkos rastu BDP-a od 42,8% između 2010. i 2022. godine, ekonomski napredak se usporio u 2023. godini, sa realnim rastom BDP-a od 1,9%. Prema Anketi o radnoj snazi, u 2024. godini radna snaga u Bosni i Hercegovini sastojala se od 1,413 miliona osoba, što je povećanje od 3,3% u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, stopa zaposlenosti (42,9%) ostaje skromna, a polovina stanovništva je neaktivna (50,9%). Broj zaposlenih se smanjuje, jer ljudi migriraju ili stare. Poslodavci u zemlji suočavaju se sa sve većim nedostatkom vještina.

Oko 75% učenika srednjih škola u Bosni i Hercegovini upisano je u programe stručnog obrazovanja.

Reforma sistema obrazovanja i obuke

Postoji četrnaest institucija odgovornih za nadzor razvoja obrazovanja – trinaest ministarstava i agencija za obrazovanje na državnom nivou. Republika Srpska (RS) i Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH)

¹Prema Evropskoj fondaciji za obuku (ETF), Ključni razvoji politika u obrazovanju, obuci i zapošljavanju – Bosna i Hercegovina 2024.

imaju po jedno ministarstvo obrazovanja. Federacija se dalje sastoji od 10 kantona, svaki sa ministarstvom obrazovanja. Obrazovanje u Brčko Distriktu nadgleda vlastiti, namjenski odjel za obrazovanje.

Na državnom nivou, Ministarstvo civilnih poslova (MoCA) inicira prijedloge, često slijedeći primjer politika EU.

Ministarstvo civilnih poslova (MoCA) je 2021. godine objavilo dokument pod nazivom „Poboljšanje kvaliteta i relevantnosti stručnog obrazovanja i obuke (VET) u Bosni i Hercegovini u svjetlu zaključaka EU iz Rige, 2021-2030“.

Ovaj dokument, razvijen u saradnji s Austrijskom agencijom za obrazovanje i internacionalizaciju (OeAD) i međunarodnim stručnjacima, fokusira se na povećanje konkurentnosti i atraktivnosti stručnog obrazovanja i obuke u zemlji između 2021. i 2030. godine.², i uključuje primjenu BQF-a za reformu stručnog obrazovanja i obuke.

Štaviše, 2023. godine, UNESCO i UNICEF u Bosni i Hercegovini, u partnerstvu s EU, Organizacijom za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)³ i Vijeće Evrope⁴, usaglasio je Akcioni plan za obrazovni sektor u Bosni i Hercegovini — koji se sastoji od desetogodišnje mape puta za obrazovanje u Bosni i Hercegovini, uz pomoć EU. Plan predlaže niz komplementarnih mjera na nivou politike, na lokalnom i regionalnom nivou radi poboljšanja kvaliteta obrazovanja u Bosni i Hercegovini⁵.

BQF-ov vodeći [Akcioni plan](#) je sada zastario, jer mu je istekao zakonski mandat.

S obzirom na to da je razvoj kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini jedna od glavnih prioriteta akcija istaknutih u Izveštaju EU o napretku za 2023. godinu, osnovana je radna grupa s predstavnicima svih administrativnih jedinica, uključujući Ministarstvo obrazovanja i kantone Federacije Bosne i Hercegovine, Distrikt Brčko, Republiku Srpsku i Ministarstvo civilnih poslova, s ciljem razvoja koncepta za kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini.

Ovaj koncept uključuje specifikacije o osiguranju kvalitete kvalifikacija, registar, validaciju neformalnog i informalnog učenja, veze s EQF-om i Kvalifikacijskim okvirom za Europski prostor visokog obrazovanja (QF-EHEA), te aranžmane za implementaciju koji uključuju sve administrativne jedinice i postojeće agencije.

Projekat tehničke pomoći EU za VET u Bosni i Hercegovini podržava radnu grupu. Koncept ima za cilj osigurati da su kvalifikacije uporedive, zasnovane na ishodima učenja sa osiguranom kvalitetom i registrovane u zajedničkom registru. Također uključuje razvoj i implementaciju validacije za neformalno i informalno učenje, priznavanje rezultata validacije i uspostavljanje mehanizama implementacije.

2.2 Pravna osnova Državnog kvalifikacijskog okvira

Postoje dva glavna zakonska akta koja usvajaju i predviđaju operacionalizaciju NQF-a:

²Prema Evropskoj fondaciji za obuku (ETF), Ključni razvoji politika u obrazovanju, obuci i zapošljavanju – Bosna i Hercegovina 2024.

³[Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi | OEBS](#)

⁴[Vijeće Evrope: čuvar ljudskih prava, demokratije i vladavine prava za 700 miliona građana - Portal](#)

⁵Prema Evropskoj fondaciji za obuku (ETF), Ključni razvoji politika u obrazovanju, obuci i zapošljavanju – Bosna i Hercegovina 2024.

Odluka Vijeća ministara o usvajanju Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 31/11, 39/12), mart 2011⁶.

Odluka Vijeća ministara o usvajanju Akcionog plana za uspostavljanje i implementaciju Kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini za period 2014-2020 (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 28/15), 2015. godine.

Akcioni plan je sveobuhvatan dokument s jasnim akcijama, ali, kao što je gore navedeno, više nije važeći jer je istekao.

Povezani pravni akti usvojeni na državnom nivou su:

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju, usvojen 2003. godine.

Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju iz 2007. godine.

Okvirni zakon o visokom obrazovanju iz 2007. godine.

Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, usvojen 2007. godine.

Okvirni zakon o stručnom obrazovanju i obuci iz 2008. godine.

Kvalifikacijski okvir visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini usvojen je u decembru 2007. godine Odlukom Vijeća ministara. U potpunosti je integriran sa širim NQF-om.

3. CILJEVI I FUNKCIJE DRŽAVNOG KVALIFIKACIJSKOG OKVIRA

BQF je zamišljen kao alat za transparentnost i reformu. Nastoji strukturirati i klasificirati kvalifikacije, te povezati obrazovanje i tržište rada.

Okvir ima za cilj povećanje pristupa obrazovanju i socijalnoj inkluziji, uključujući i kroz mehanizme podrške za validaciju i priznavanje neformalnog i informalnog učenja, te omogućavanje uporedivosti kvalifikacija radi podrške napredovanju unutar zemlje i mobilnosti u inostranstvu.

Cilj QF-a je jačanje povjerenja u kvalifikacije iz Bosne i Hercegovine i njihovog razumijevanja.

Za građane Bosne i Hercegovine, QF može pružiti podršku u pronalaženju posla u zemlji i inostranstvu, prekvalifikaciji i usavršavanju, te pristupu cjeloživotnom učenju.

Za društvo i ekonomiju, QF pruža alat za prevazilaženje decentraliziranih pristupa razvoju vještina fokusirajući se na kapacitete onih koji posjeduju kvalifikacije i na rezultate, a ne na to kako su obrazovanje i osposobljavanje organizirani.

Specifične funkcije QF-a uključuju:

objašnjavajući različite vrste kvalifikacija i njihove međusobne odnose.

preneti postignuća učenika poslodavcima, pružaocima usluga i roditeljima.

usmjeravati pojedince u odabiru njihovog obrazovnog i karijernog puta.

facilitirati mobilnost i omogućiti pristup obrazovanju tokom cijelog života.

olakšati identifikaciju i priznavanje nacionalnih kvalifikacija u inostranstvu i stranih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini.

⁶Svi pravni akti koji se odnose na NQF su dostupni na engleskom ili lokalnim jezicima na: <http://www.mcp.gov.ba/Content/Read/obrazovanje-dokumentja>

stvoriti uslove za sistem osiguranja kvaliteta kvalifikacija.

kreirati uslove za razvoj sistema vrednovanja i priznavanja kompetencija stečenih neformalnim i informalnim učenjem.

poboljšati saradnju sa svim socijalnim partnerima.

4. NIVOI, ISHODI UČENJA I KVALIFIKACIJE

4.1 Struktura NQF-a i deskriptori nivoa

BQF se sastoji od osam nivoa, osmišljenih za povezivanje 1-na-1 sa nivoima EQF-a. Ne sadrži podnivoje koji se obično nalaze u drugim zemljama regiona. Koriste se tri domena ishoda učenja: znanje, vještine i kompetencije (odgovornost i autonomija). Prema Akcionom planu, deskriptori nivoa mogu se dalje razvijati kako bi bolje predstavljali kontekst zemlje i služili procesu povezivanja EQF-a. Još nije donesena odluka o prilagođavanju deskriptora nivoa.

4.2 Opseg i pokrivenost NQF-a

NQF je sveobuhvatan okvir koji uključuje sve vrste kvalifikacija iz općeg, stručnog i visokog obrazovanja. Kao što je naznačeno u Odjeljku 2.2, QF u visokom obrazovanju je zakonom integriran u BQF.

Prema „Akcionom planu za razvoj i implementaciju Kvalifikacijskog okvira“, kvalifikacija se definiše kao „formalni naziv rezultata procesa procjene i validacije dobijenog kada nadležno tijelo utvrdi da je pojedinac postigao ishode učenja u skladu sa definisanim standardima“. Međutim, u praksi razlika između nastavnog plana i programa i kvalifikacija nije uvijek jasna.

Razlikuju se sljedeće vrste kvalifikacija:

kvalifikacije općeg obrazovanja.

VET kvalifikacije.

kvalifikacije visokog obrazovanja.

Kvalifikacije stečene izvan formalnog obrazovanja i obuke mogu biti uključene, ali kriteriji i procedure za njihovo uključivanje i izjednačavanje tek trebaju biti definirane. Metodologija za takvu raspodjelu razvijena je u okviru projekta EU „Kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje“.

ETF je 2017. godine proveo popis stručnih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini, koji je obuhvatio kvalifikacije od nivoa 2 do 5. Otkriveno je da od 1.155 pregledanih kvalifikacija, većina nije bila zasnovana na ishodima učenja. Štaviše, više od polovine je razvijeno 1995. i 1996. godine i zahtijevalo je reviziju. Na osnovu ove analize, donesena je odluka da se u kvalifikacijski okvir uključe samo novorazvijene i na ishodima učenja zasnovane kvalifikacije u oblasti stručnog i visokog obrazovanja.

Proces popunjavanja kvalifikacijskog okvira kvalifikacijama trenutno je previše spor da bi se osiguralo da kvalifikacijski okvir adekvatno obuhvata sve kvalifikacije u zemlji sa osiguranim kvalitetom i zasnovane na rezultatima.

Nivo	Vrsta obrazovanja i obuke	Nazivi kvalifikacija (položaj na tržištu rada)	Vrsta nagrade (diploma / certifikat / nivo obrazovanja)
8	Treći ciklus visokog obrazovanja	Nazivi kvalifikacija i sadržaj diplome i dodatka diplomu za nivoe 6, 7 i 8 će, u kasnijoj fazi, uključivati relevantne nivoe NQF/EQF i bit će dalje razrađeni usvajanjem Pravilnika o upotrebi akademske titule i sticanju naučnih i stručnih titula.	Doktorat Doktorska diploma i dodatak diplomu
7	Drugi ciklus visokog obrazovanja		Magistarska diploma (MA) Diploma master nivoa i dodatak diplomu
6	Prvi ciklus visokog obrazovanja		Diploma prvog stepena (BA) Diploma izdata od strane visokoškolske ustanove Dodatak diplomu
5	Postsekundarno obrazovanje, uključujući majstorske ispite i slične ispite	Visokokvalifikovani radnik specijaliziran za određeno zanimanje	Diploma/certifikat o završenom visokom obrazovanju ili položenom majstorskom ispitu i/ili sličnom ispitu za određeno zanimanje, uz dodatak
4	Srednje opće obrazovanje	Općenito kvalificirani radnik	Diploma o završenoj srednjoj školi sa dodatkom
	Srednje tehničko obrazovanje	Specijalizovani kvalifikovani radnik za tehnička i srodna zanimanja	Diploma/potvrda o završetku srednje škole sa dodatkom
3	Stručno obrazovanje i osposobljavanje	Kvalificirani radnik za određeno zanimanje	Diploma/potvrda o završnom ispitu (maturi) sa praktičnim radom, uključujući dodatak
2	Programi za stručno osposobljavanje	Niskokvalifikovani radnik	Potvrda o završenom programu ili obrazovanju za niže stručne kvalifikacije
1	Osnovno obrazovanje	Nekvalifikovani radnik	Uvjerenje o završenom osnovnom obrazovanju (devet godina)

Izvor: Prilagođeno iz Evropske fondacije za stručno osposobljavanje, 2016.

4.3 Upotreba i obnavljanje ishoda učenja i standarda

Opće obrazovanje

Ishodi učenja su ključni za reforme srednjeg obrazovanja. Projekat koji je finansirala EU za Razvoj kvalifikacijskog okvira za opće obrazovanje 2014-2017 razvio je smjernice za nastavu i učenje, ali nije uspio razviti eksternu maturu na kraju srednjeg obrazovanja za Bosnu i Hercegovinu. Pregled obrazovanja OECD-a iz 2022. godine pokazao je da značajan broj učenika u Bosni i Hercegovini i dalje napušta školu bez savladavanja osnovnih kompetencija i da postoje znaci nejednakosti u ishodima učenja.

Zajednički osnovni nastavni plan i program (CCC) za međukulturalna i međupredmetna područja, zasnovan na ishodima učenja i životnim vještinama, usvojen je 2018. godine. CCC se zasniva na ključnim kompetencijama cjeloživotnog učenja EU (2018) i dvije dodatne kompetencije za kreativnost/produktivnost i za fizičke/zdravstvene kompetencije. Državna agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, APOSO, također radi na standardima postignuća za sve predmete i razrede u saradnji s obrazovnim vlastima i pedagoškim zavodima. Principi za procjenu ključnih

kompetencija definirani su njihovim specificiranjem u detaljnije ishode učenja koji se mogu precizno i smisleno procijeniti. Definirana su standardizirana pitanja i teme za procjenu koje se mogu koristiti.

Nažalost, Jedinstveni nastavni plan i program (CCC) još uvijek nije usvojen od strane svih entiteta, iako usvajanje postepeno napreduje. Kanton Sarajevo je 2022. godine usvojio pedagoške standarde i norme koji integrišu gore navedene principe, ali danas još uvijek postoji samo nekoliko primjera standardizovanih eksternih procjena. Ovaj nedostatak dosljedne implementacije širom zemlje ograničava mogućnosti napredovanja ljudi i smanjuje njihove šanse za postizanje pozitivnih ishoda.

Stručno obrazovanje i osposobljavanje

Inventar kvalifikacija u oblasti stručnog obrazovanja, koji je već spomenut, proveden 2017. godine uz podršku ETF-a, identificirao je 1.155 stručnih kvalifikacija, od kojih je 836 bilo formalnih, a 310 za programe cjeloživotnog učenja. 43% je bilo zasnovano na ishodima učenja.

Projekat „Kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje“, koji finansira EU, razvio je Priručnik za unapređenje stručnih kvalifikacija namijenjen svim institucijama i tijelima uključenim u razvoj osnovnih elemenata okvira kvalifikacija, kao što su standardi zanimanja, standardi kvalifikacija, nastavni planovi i programi i upotreba ishoda učenja. Projekat je također razvio priručnik za osiguranje kvaliteta u stručnom obrazovanju i obuci koji uključuje smjernice, uključujući standarde i kriterije, za eksternu evaluaciju i samoprocjenu na osnovu najbolje evropske prakse i modela. Međutim, njegovo usvajanje i upotreba od strane vlasti i pružalaca usluga bilo je djelimično.

Novi strateški dokument za VET, „Poboljšanje kvaliteta i relevantnosti VET-a u Bosni u svjetlu zaključaka iz Rige 2021-2030“, ocrtava mnoge relevantne događaje za upotrebu ishoda učenja. Dokument preporučuje osnivanje sektorski specifičnih partnerskih odbora. Navodi se da su standardi zanimanja koji su razvijeni s relevantnim partnerima osnova za standarde kvalifikacija, ishode učenja i nastavne planove i programe. APOSO koordinira trenutni razvoj standarda zanimanja.

Zajednički obrazac za profesionalne standarde usvojen je za stručno i visoko obrazovanje, što osigurava konzistentnost i pomaže da različiti korisnici, poslodavci, HR menadžeri, nastavnici i studenti lako razumeju profesionalne standarde. Uključuje opis ključnih zadataka i potrebnih znanja, vještina i kompetencija.

Bolje praćenje diplomiranih učenika stručnih škola i uspjeha učenika neophodno je kako bi se prikupile povratne informacije o relevantnosti i izvodljivosti ishoda učenja postojećih kvalifikacija i programa. Pedagoški zavodi trebaju uspostaviti procedure za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija. Oni također igraju važnu ulogu u podršci poslodavcima i pružaocima usluga u razvoju standarda zanimanja, standarda kvalifikacija i nastavnih planova i programa. Nastavni planovi i programi moraju se prilagoditi učenicima sa posebnim potrebama, podržavajući postepeno sticanje kvalifikacija. Za to je važno grupirati ishode učenja u jedinice i raščlaniti kvalifikacije u jedinice.

Mnogi diplomirani stručnih škola u Bosni i Hercegovini nemaju ključne kompetencije i postižu lošije rezultate od svojih vršnjaka iz općeg obrazovanja. Sva ministarstva obrazovanja (uključujući Odjel za obrazovanje Brčko Distrikta) složila su se da opisi ključnih kompetencija u predmetnim i modularnim nastavnim planovima i programima trebaju biti povezani s ishodima učenja i kontekstualizirani, uzimajući u obzir specifične zadatke i zanimanja kako je definirano u relevantnim standardima zanimanja i standardima kvalifikacija.

Visoko obrazovanje

Uz podršku projekta finansiranog od strane EU, „Strateški razvoj visokog obrazovanja i standarda kvalifikacija (2013-2015)“, razvijeni su standardi kvalifikacija u pet različitih predmetnih disciplina i standard zanimanja za dvije discipline, kao i priručnik za daljnji razvoj i upotrebu kvalifikacija i standarda zanimanja za visoko obrazovanje, te vodič za dobru praksu u razvoju nastavnog plana i programa.

Projekat je također obučio ključnu grupu nacionalnih stručnjaka iz visokog obrazovanja za razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta izdala je 2009. godine Uputstvo o obliku i sadržaju diplome i dodatka diplomi koje izdaju akreditovane visokoškolske ustanove (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 86/09). Ovo Uputstvo je obavezno za sve nadležne obrazovne vlasti i akreditovane visokoškolske ustanove. Revidirano izdanje Uputstva o obliku i sadržaju diplome i dodatka diplomi objavljeno je 2023. godine u Službenom glasniku...

Službeni list nakon procesa iz 2022. godine koji je vodila Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta. Ishodi učenja, vrijednost ECTS bodova i nivo kvalifikacija dio su nastave. Svaki program visokog obrazovanja mora biti osmišljen za tržište rada i za daljnje učenje.

Obrazovanje odraslih

Dokument "[Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini \(2014\)](#)," je izrađen u okviru projekta EU „Jačanje kapaciteta za razvoj ljudskih resursa u Bosni i Hercegovini“. On ocrtava osnovne principe na kojima se zasniva obrazovanje odraslih, uzimajući u obzir međunarodne sporazume i najbolju praksu. Razlikuje različite pristupe za formalne i neformalne programe. Za formalne programe, opisuje proces certificiranja zasnovan na procjeni i validaciji ishoda učenja, a odnosi se i na priznavanje neformalnog i informalnog učenja. Principi se postepeno integrišu u zakonodavstvo na entitetskom nivou, tj. kantona, Brčko Distrikta i Republike Srpske. Vlada Hercegovačkog kantona je 2022. godine usvojila pravilnik o standardima i normama za programe obrazovanja odraslih.

4.4 Aranžmani za osiguranje kvalitete

Osiguranje kvaliteta kvalifikacija je nedovoljno razvijeno u zemlji, što potkopava povjerenje u kvalifikacije. Sistematsko praćenje kvaliteta pružanja usluga i postizanja ishoda učenja ne odvija se na državnom nivou, a ne postoji ni stvarna koordinacija između entiteta kako bi se osigurala uporedivost. Jedini instrumenti na nivou cijele zemlje su međunarodne komparativne studije kao što je Program za međunarodnu procjenu učenika (PISA).⁷ i trendovi u međunarodnom istraživanju matematike i prirodnih nauka (TIMSS)⁸.

U visokom obrazovanju, institucionalno vodstvo ima Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (HEA). Posljednjih godina ona je provodila akreditaciju visokoškolskih ustanova, privatnih i javnih, od kojih nekoliko nudi kratkotrajne kvalifikacije nivoa 5, koje su orijentirane na stručno obrazovanje i obuku. Do sada je to uključivalo akreditaciju pružatelja usluga i akreditaciju programa, ali ne i validaciju pojedinačnih kvalifikacija. Agencija je također ažurirala procedure osiguranja kvaliteta u visokom obrazovanju kako bi ispunila evropske standarde i smjernice Bolonjskog procesa. Međutim, izvještaj EU o napretku za 2023. godinu naglašava da još uvijek nedostaje potpuno funkcionalan sistem akreditacije visokoškolskih ustanova, a posebno studijskih programa.

U VET-u, aranžmani za osiguranje kvaliteta između različitih subjekata nisu povezani. Značajni izazovi u osiguranju kvaliteta VET kvalifikacija su nedostatak uporedivih obrazovnih ili profesionalnih standarda, odsustvo dogovorenih kriterija za razvoj i validaciju kvalifikacija, minimalna eksterna procjena i fragmentirane funkcije među mnogim akterima.

⁷ [PISA: Program za međunarodno ocjenjivanje učenika | OECD](#)

⁸ [Početna stranica TIMSS-a i PIRLS-a](#)

INSTITUCIONALNA POSTAVLJENOST I UKLJUČIVANJE ZAJNTERESOVANIH STRANA

5.1 Upravljanje i institucionalna postavljenost za DKO

Sektor za obrazovanje Ministarstva civilnih poslova koordinira razvoj i implementaciju kvalifikacijskog okvira i funkcionira kao njegov sekretarijat. Sektor okuplja predstavnike Republike Srpske, 10 kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta.

Obrazovne ustanove ovih različitih entiteta nadležne su za donošenje i provođenje obrazovnih politika.

Vijeće ministara je pravnim aktom (Odlukom) 2013. godine uspostavilo Međusektorsku komisiju (MSK) kao privremenu izvršnu strukturu za kreiranje politika, zaduženu za upravljanje OKO-om, s namjerom da se njene funkcije kasnije prenesu na stalno upravno tijelo predviđeno Akcionim planom – Vijeće za KO. To vijeće bi bilo tijelo koje donosi odluke, kojim bi predsjedavalo Ministarstvo civilnih poslova, a savjetovali bi ga MSK i razne tehničke grupe stručnjaka, te bi sarađivalo s entitetima i kantonima.

U periodu 2015–2023. MSK se nije sastajala iz širih političkih razloga. Od tada je ponovo aktivirana i često zasjeda, ali Vijeće za KO i dalje nije uspostavljeno. Za sada je, dakle, MSK i dalje zadužena za ove radnje.

MCP predsjedava MSK-om. Ima ukupno devetnaest članova. Po šest članova dolazi iz reda tri konstitutivna naroda – Bošnjaka, Hrvata i Srba – plus jedan predstavnik ostalih, kao što su Romi. Ovih devetnaest članova predstavljaju različite sektore: obrazovanje i osposobljavanje, akademsku zajednicu, rad i zapošljavanje, statističke ustanove i druge socijalne partnere⁹. Odluke se donose većinom glasova, uz uslov da najmanje dvije trećine glasova iz reda svakog konstitutivnog naroda budu „za“.

MSK podržava i savjetuje tehničke grupe stručnjaka, među kojima su i sektorska vijeća, zadužena za izradu kvalifikacija u određenim sektorima industrije. U odsustvu Vijeća za KO, sektorska vijeća trenutno djeluju ad hoc, savjetujući APOSO ili bilateralne donatore/projekte, na njihov zahtjev, kada razvijaju nove stručne kvalifikacije.

Slično tome, dok se formalno ne uspostavi Vijeće za KO, proces povezivanja sa EKO-om vodi Konferencija ministara obrazovanja u BiH i ad hoc „Radna grupa za povezivanje“.

5.2 Uloge i funkcije aktera i zainteresovanih strana

Od 2003. godine MCP BiH nadležno je za koordinaciju aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih organa i definisanje strategija na međunarodnom nivou i u oblasti obrazovanja (član 15. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“, broj 5/03).

⁹ Članovi Međusektorske komisije uključuju: pet predstavnika sektora obrazovanja (Ministarstvo civilnih poslova; dva predstavnika kantona; Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske; Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta); tri predstavnika Rektorske konferencije; tri predstavnika obrazovnih agencija (Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje; Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti/područja visokog obrazovanja); tri predstavnika sektora statistike (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za statistiku, Zavod za statistiku Republike Srpske); tri predstavnika rada i zapošljavanja (Ministarstvo civilnih poslova, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite); jedan predstavnik Udruženja poslodavaca i jedan predstavnik Konfederacije sindikata.

MCP zaduženo je za obrazovnu politiku na državnom nivou, u saradnji s međunarodnom zajednicom i ima ulogu koordinatora u implementaciji KO-a. Kao što je prethodno navedeno, takođe predsjedava MSK-om i predviđeno je da predsjedava planiranim Vijećem za KO.

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (HEA) je vodeća institucija za kvalitet u visokom obrazovanju. Pridružena je članica Evropskog udruženja za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA). Agencija akredituje javne i privatne visokoškolske ustanove i ažurira procedure osiguranja kvaliteta kako bi se uskladile s evropskim standardima i smjernicama.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) ima ukupnu odgovornost za kvalitet obrazovanja prije fakulteta. U saradnji sa svim nadležnim obrazovnim ustanovama razvija obrazovne i standarde zanimanja, te daje smjernice za razvoj nastavnih planova i programa. Razvoj standarda zanimanja provodi se uglavnom uz podršku pedagoških ustanova, kompanija i škola, a često i uz značajnu podršku donatora ili projekata.

6. PRIZNAVANJE I VALIDACIJA PRETHODNOG UČENJA

6.1 Priznavanje i validacija neformalnog i informalnog učenja i puteva učenja

DKO omogućava sticanje ishoda učenja formalno, neformalno i informalno. Trenutno ne postoji državni sistem za VNFIL (validaciju neformalnog i informalnog učenja). Međutim, s obzirom na visok obim radne migracije, vlasti smatraju da validacija ima posebnu vrijednost u okolnostima zemlje – migracija u inostranstvo je vrlo visoka, a oni migranti koji se vrate mogli bi posebno imati koristi od mogućnosti da vještine stečene u zemljama EU budu validirane i priznate kao formalne kvalifikacije po povratku kući.

Uspostavljanje procesa validacije jedan je od političkih ciljeva implementacije KO-a i jedna od aktivnosti definisanih u Akcionom planu.

Pored Osnova kvalifikacijskog okvira, Vijeće ministara je 2014. godine usvojilo dva strateška dokumenta kao osnov za razvoj cjeloživotnog učenja i regulisanje obrazovanja odraslih: „Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini“ i „Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja za razdoblje 2014–2020“. Mnogi entiteti usvojili su zakone o obrazovanju odraslih koji uključuju principe za validaciju, ali obrazovne ustanove još nisu razvile odgovarajuće modele koji bi omogućili njihovu praktičnu primjenu.

Prvi koncepti za uspostavljanje državnog VNFIL sistema razvijeni su 2018. godine od strane radne grupe u okviru EU projekta „Kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje“. Postoje dva koncepta. Jedan za VNFIL u SOO-u, a drugi za visoko obrazovanje, zasnovana na Preporuci Vijeća o validaciji neformalnog i informalnog učenja iz 2012. godine.

Implementacija VNFIL-a je naprednija u visokom obrazovanju nego u SOO-u. EU projekat „Education4Employment“ razvio je model pravilnika za priznavanje prethodnog učenja (PPU) u visokom obrazovanju, uz vodič za polaznike, koji je već uveden npr. na Sveučilištu u Mostaru. U SOO-u postoje samo nekoliko ad hoc aktivnosti, uglavnom u sklopu programa obrazovanja odraslih.

Novi SOO projekat IPA 2019 koji finansira EU, predviđa pilotiranje VNFIL-a, očekivano u 2025. i 2026. godini.

Novi strateški dokument za SOO, „Poboljšanje kvaliteta i relevantnosti stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini - na osnovu zaključaka iz Rige (2021–2030.)“, daje više preporuka za podršku

implementaciji validacije neformalnog i informalnog učenja, a koje bi trebale biti ispunjene do 2030. godine. One uključuju razvoj SOO kvalifikacija zasnovanih na jedinicama kompetencija, koje omogućavaju manje, modularne provjere znanja, te osposobljavanje profesionalaca, uključujući i ocjenjivače.

6.2 Sistem bodova

Bosna i Hercegovina se pridružila Bolonjskom procesu 2003. godine. Godine 2006. svi državni univerziteti su započeli proces implementacije studijskih programa prvog i drugog ciklusa, kao i Evropskog sistema prenosa bodova (ECTS). ECTS je od tada uveden u sve programe visokog obrazovanja.

Sistem bodova nije detaljno opisan za druge nivoe u dokumentu Osnove kvalifikacijskog okvira i u Akcionom planu, ali princip je priznat. ECVET se koristi za nove SOO kvalifikacije, kako je navedeno u Priručniku za unapređenje SOO kvalifikacija razvijenom u okviru EU projekta „Kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje“. Međutim, implementacija je ograničena. Svi kvalifikacijski standardi koji su objavljeni na veb-stranici EQF.ba imaju vrijednost u bodovima.

6.3 Promocija cjeloživotnog učenja

Kao što je gore navedeno, principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini usvojeni su kao okvirni dokumenti na državnom nivou, koji služe kao referentni okvir za dalje usklađivanje zakonodavstva i politika na nižim nivoima. Koncept cjeloživotnog učenja naglašen je na svim nivoima obrazovanja. Obrazovanje odraslih se posmatra kao dio sveobuhvatnog obrazovnog sistema. Ono podrazumijeva otvorenost i fleksibilnost sistema u učenju i napredovanju, kao i međusektorsku aktivnost. Svi društveni akteri uključeni u razvoj obrazovanja odraslih moraju djelovati partnerski, dok su odrasle osobe odgovorne za vlastiti razvoj.

Glavni ciljevi Strateške platforme za razvoj obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja su:

unapređenje zakonodavstva za obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja i usklađivanje s EKO-om.

uspostavljanje efikasnih načina uključivanja relevantnih socijalnih partnera u proces obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja.

razvoj programa i povećanje dostupnosti obrazovanja odraslih.

povećanje i osiguranje kvaliteta obrazovanja odraslih.

Trenutno, srednje stručne škole imaju glavnu odgovornost za obrazovanje odraslih i nastavak obrazovanja u Bosni i Hercegovini. One nude programe osposobljavanja za odrasle, uglavnom po istim principima kao programi formalnog srednjeg stručnog obrazovanja. Cilj ovih programa je omogućiti odraslim osobama da unaprijede svoje vještine i steknu kvalifikacije kako bi poboljšali svoje šanse za zaposlenje.

7. IMPLEMENTACIJA I UTJECAJ DKO-a

7.1. Faza implementacije

OKO je u fazi aktivacije.

Bosna i Hercegovina je formalno usvojila DKO. Korištenje ishoda u standardima, kvalifikacijama i programima postalo je prihvaćeni princip.

7.2 Označavanje nivoa EKO/DKO

U dodatku diplomi za visokoškolske kvalifikacije navodi se nivo kvalifikacije. Još uvijek nema referenci o nivoima EKO-a jer kvalifikacijski okvir još nije povezan s EKO-om. Standardi kvalifikacija koji su objavljeni na veb-stranici EQF.ba imaju KO nivo.

7.3 Diseminacija DKO-a

Komunikacija o kvalifikacijskom okviru do sada je bila usmjerena na zainteresovane strane direktno uključene u njegov razvoj. To uključuje kreatore politika u obrazovanju i zapošljavanju, nastavnike, učenike, agencije za obrazovanje i zapošljavanje, te poslodavce. Glavni korišteni kanali su veb-stranice raznih ministarstava, društvene mreže, brošure, konferencije i radionice. Razvijena je veb-stranica za daljnju komunikaciju o kvalifikacijskom okviru u odnosu na EKO-om, EQF.ba.

7.4 Baze podataka o kvalifikacijama i registri

Veb-portal za kvalifikacijski okvir u Bosni i Hercegovini uključuje [kvalifikacijske i standarde zanimanja za SOO i visoko obrazovanje](#). Postoji 24 standarda zanimanja za SOO i 2 standarda zanimanja za visoko obrazovanje; te 23 kvalifikacijska standarda za SOO i 5 kvalifikacijskih standarda za visoko obrazovanje.

Arhiva standarda na veb-portalu nije registar koji se može pretraživati, već spisak dokumenata. Ne postoje poveznice ka drugim bazama podataka, niti direktne veze između podataka standarda zanimanja i kvalifikacijskih standarda. Ishodi učenja su opisani, ali ne postoje konkretni kriteriji kako bi trebali biti predstavljeni.

Za sve diplome u visokom obrazovanju trebali bi se izdavati dodaci diplomi Europassa, ali oni nisu dio baze podataka. Trenutni podaci još nisu interoperabilni. EKO nivoi još nisu naznačeni. Važno je uspostaviti odgovarajuću bazu podataka kvalifikacija u skladu s evropskim modelom učenja (European Learning Model), verzija 3 i popuniti je većim brojem kvalifikacija.

7.5 Korištenje DKO-a u priznavanju stranih kvalifikacija

Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja predstavlja zemlju u ENIC/NARIC mreži¹⁰.

¹⁰ [ENIC-NARIC - pristup priznavanju kvalifikacija](#)

Procedure za priznavanje visokoškolskih kvalifikacija u Bosni i Hercegovini regulirane su prvenstveno Lisabonskom konvencijom o priznavanju (LRC)¹¹, a propisane su zakonima o priznavanju i zakonima o visokom obrazovanju.

Godine 2014. usvojene su [Preporuke](#) o korištenju kvalifikacijskih okvira u postupku priznavanja stranih visokoškolskih kvalifikacija, uzimajući u obzir pet ključnih elemenata procesa priznavanja: nivo, ishode učenja, kvalitet, obim rada i profil. Međutim, postoje razlike među kantonima u zakonodavstvu i u načinu implementacije.

Postoji i regionalna dimenzija priznavanja kvalifikacija na Balkanu, povezana sa Berlinskim procesom i ambicijom uspostavljanja Zajedničkog regionalnog tržišta. U novembru 2022. vođe ekonomija Zapadnog Balkana potpisali su tri regionalna sporazuma o mobilnosti, čime se produbljuje unutrašnja regionalna ekonomska integracija. Sporazumi obuhvataju putovanja ličnim kartama unutar regije, priznavanje kvalifikacija visokog obrazovanja i priznavanje profesionalnih kvalifikacija za ljekare, stomatologe i arhitekte.

¹¹ [Lisabonska konvencija o priznavanju - ENIC-NARIC](#)

7.6 Karijerno usmjeravanje i savjetovanje

ETF, kao i projekat EU4Employment proveli su analize karijernog usmjeravanja u Bosni i Hercegovini¹². Karijerno usmjeravanje je veoma decentralizirano i fragmentirano. Karijerno savjetovanje u obrazovanju uglavnom je organizovano u srednjim stručnim školama i pružaju ga psiholozi i pedagozi.

Javne službe za zapošljavanje također nude karijerno savjetovanje.

Svijest o OKO-a i mogućnostima VNFIL-a, kao i o njihovoj vrijednosti u informisanju ljudi pri izboru karijere, programa i kvalifikacija, ograničena je širom zemlje.

7.7 Svijest o DKO-u i njegova upotreba

Osim stručnjaka i službenika u ministarstvima i raznim upravama na podnivoima administracije, koji su zaduženi za razvoj OKO-a, svijest o kvalifikacijskom okviru je niska.

7.8 Praćenje i evaluacija DKO-a

S obzirom na to da se KO nalazi tek u ranoj fazi implementacije, nisu provedene evaluacijske studije za procjenu njegovog utjecaja.

7.9 Utjecaj

Implementacija KO-a uvela je korištenje ishoda učenja u kvalifikacijama i standardima, te pregled, obnovu i osiguranje kvaliteta kvalifikacija. Kvalifikacijski okvir je pomogao u formalizaciji saradnje između zainteresovanih strana u svim podsektorima obrazovanja i sa organima koji predstavljaju tržište rada.

8. POVEZIVANJE SA DKO-om

8.1 POVEZIVANJE SA DKO-om

Dana 15. decembra 2022. Evropsko vijeće je zvanično dodijelilo Bosni i Hercegovini status kandidata. Međutim, izvještaj Evropske komisije o napretku za 2023. godinu bio je kritičan zbog sporog tempa reforme sistema kvalifikacija.

Bosna i Hercegovina je punopravna članica Savjetodavne grupe EKO-a od 2015. godine, a povezivanje OKO-a s EKO-om smatra se prioritetom na državnom nivou. Iako je izrađen nacrt izvještaja o povezivanju i u junu 2019. je Savjetodavnoj grupi EKO-a (EQF AG) predstavljen izvještaj o trenutnom stanju, MCP nakon toga nije predstavio puni nacrt izvještaja Savjetodavnoj grupi EKO-a.

Trenutni projekat finansiran od EU, „Tehnička pomoć za stručno obrazovanje i osposobljavanje u Bosni i Hercegovini“, pruža podršku finalizaciji Izvještaja o povezivanju s EKO-om i samosertifikaciji u odnosu na QF-EHEA.

¹² Evropska fondacija za obuku (ETF), *Pregled sistema podrške za razvoj karijere – Bosna i Hercegovina (2022)*.

8.2 Međunarodna saradnja

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta je pridružena članica Evropskog udruženja za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA). Puno članstvo još nije odobreno.

Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja predstavlja Bosnu i Hercegovinu u ENIC/NARIC mreži.

Bosna i Hercegovina učestvuje u Bolonjskom procesu i Evropskom prostoru obrazovanja, uključujući SOO inicijative, Evropski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje, Europass, Eurydice i Erasmus+ program. Bosna i Hercegovina je takođe potpisnica Lisabonske konvencije o priznavanju.

Zemlja učestvuje u nekoliko regionalnih tijela i procesa, poput Berlinskog procesa, Savjeta za regionalnu saradnju i ERISSE-a, inicijative za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi.

Bosna i Hercegovina je uključena i u bilateralnu saradnju u oblasti obrazovanja i zapošljavanja, posebno sa švajcarskim, austrijskim i njemačkim organizacijama.

EU je najvažniji međunarodni donator u oblasti reformi kvalifikacija. Pored OKO-a, EU projekti su pružili podršku raznim aktivnostima, uključujući:

- razvoj metodologija za standarde zanimanja i nastavne planove i programe.

- kvalifikacijske standarde i nastavne planove i programe, te prijedlog o eksternom ocjenjivanju kvalifikacije na završetku srednje škole – mature.

- razvoj novih kurikuluma za SOO zasnovanih na ishodima učenja.

- osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju.

- izgradnju kapaciteta Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO).

- validaciju neformalnog i informalnog učenja.

- implementaciju Lisabonske konvencije o priznavanju.

- povezivanje sa EKO-om.

- karijerno usmjeravanje.

- obuka nastavnika.

Projekat u toku EU4Education ima za cilj poboljšati odgovor obrazovanja na potrebe tržišta rada. Obuhvata razvoj 17 standarda zanimanja i 9 kvalifikacijskih standarda, razvoj i uvođenje u aktuelne tokove programa poduzetničkih kompetencija u stručnim školama, te razvoj digitalnih kompetencija nastavnika u stručnom obrazovanju. Ove komponente imaju za cilj jačanje institucionalnih kapaciteta obrazovnih ustanova i stručnih škola, te unapređenje šire primjene i održivosti ishoda projekta nakon njegovog završetka.

9. RAZMIŠLJANJA I PLANOVI

EU projekti, status kandidata zemlje i članstvo u raznim tehničkim ili upravnim grupama EU, uključujući Savjetodavnu grupu EKO-a, usmjerili su zemlju ka usvajanju EU agende u obrazovanju i osposobljavanju. Također, članstvo Bosne i Hercegovine u Kvalifikacijskom okviru za Evropski prostor visokog obrazovanja i Lisabonskoj konvenciji o priznavanju izlaže zemlju neophodnim međunarodnim utjecajima.

Međutim, ovi podsticajni faktori su slabiji od političkih podjela u zemlji, koje usporavaju i otežavaju provedbu OKO-a.

Institucionalni prioritet je uspostavljanje Vijeća za KO kao stalne strukture DKO-a.

Akcioni plan za razvoj i implementaciju kvalifikacijskih okvira je istekao i potrebno ga je ažurirati. Novi Akcioni plan treba ugovoriti i propisati, sa fokusom na korake koji su potrebni da kvalifikacijski okvir postane u potpunosti funkcionalan, uključujući:

moderan registar kvalifikacija koji je popunjen kvalifikacijama iz opšteg, stručnog, visokog i obrazovanja odraslih, i koji koristi ELM verziju 3.

funkcionalan sistem validacije neformalnog i informalnog učenja.

upotrebu standarda zanimanja i kvalifikacijskih standarda u obrazovanju i osposobljavanju.

Neophodan korak je konačno povezivanje s EKO-om da bi se kvalifikacije iz Bosne i Hercegovine povezale s kvalifikacijama drugih evropskih zemalja.

SKRAĆENICE

APOSO	Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje
CCC	Zajednicki osnovni nastavni plan i program za međukulturalno i međupredmetno područje, na osnovu ishoda učenja i životnih vještina
ECTS	Evropskog sistema prenosa bodova
ECVET	Evropski sistem bodova za stručno obrazovanje i osposobljavanje
ENIC NARIC centri	Nacionalni informacioni centri o akademskom priznavanju kvalifikacija
ENQA	Evropska asocijacija za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju
ENQA	Evropska asocijacija za obezbjeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju
EKO	Evropski kvalifikacijski okvir za cjeloživotno učenje
EQF AG	Savjetodavna grupa EKO-a
ETF	Evropska fondacija za obuku
EU	Evropska unija
VO	Visoko obrazovanje
HEA	Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta
HR	Ljudski resursi
IPA	Instrument za pretpristupnu pomoć
MSK	Međusektorska komisija
LRC	Lisabonska konvencija o priznavanju
MCP	Ministarstvo civilnih poslova
NVO	Nevladina organizacija
OSCE	Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju
PISA	Program OECD-a za međunarodno ocjenjivanje učenika
KO	Kvalifikacijski okvir
QF EHEA	Kvalifikacijski okvir Evropskog prostora visokog obrazovanja
PPU	Priznavanje prethodnog učenja
TIMMS	Trendovi u međunarodnom istraživanju matematike i prirodnih nauka

SOO

Stručno obrazovanje i osposobljavanje

VNFIL

Validacija neformalnog i informalnog učenja

REFERENCE

European Training Foundation (ETF), *Key policy developments in education, training and employment – Bosnia and Herzegovina 2024*, Turin 2025. Dostupno na: [Country Fiche Bosnia and Herzegovina 2024 EN WEB \(1\).pdf](#)

European Training Foundation (ETF), *Validation of non-formal and informal learning, country report – Bosnia and Herzegovina 2023, Turin 2024*. Dostupno na: [Validation of non-formal and informal learning – Bosnia and Herzegovina | ETF](#)

European Training Foundation (ETF), *Career Development Support System Review – Bosnia and Herzegovina (2022)*. Dostupno na: [Career development support system review – Bosnia and Herzegovina | ETF](#)

Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 28/15, *Akcioni plan za razvoj i implementaciju kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini za period 2014-20*. Dostupno na: <https://pjp.eu.coe.int/documents/1465728/8504223/7.+Action+Plan+BIH+QF.pdf/150757bf-2e65-4399-bd1d-d24c62815f41>